

Fikret AHMETBAŠIĆ

Dobrovci – Gornji i Donji

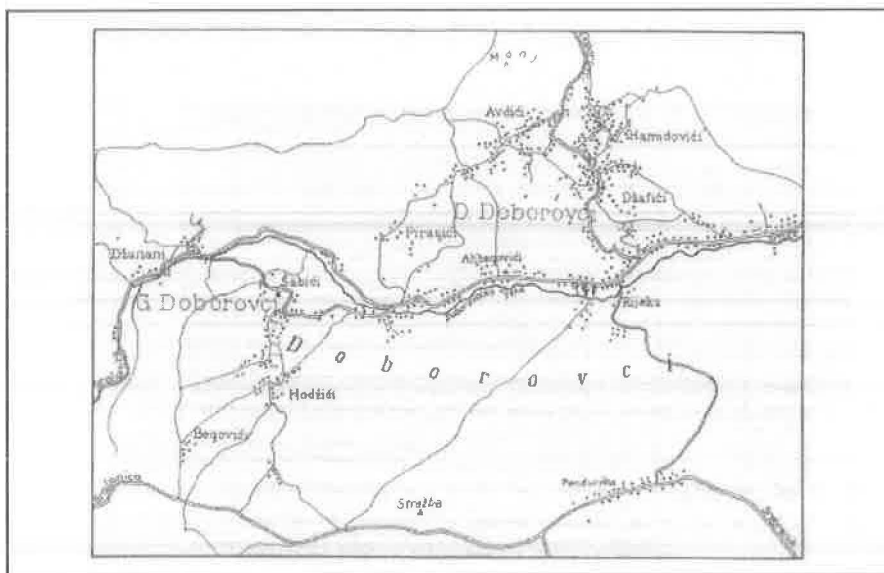
(etnološke skice)

Ime, položaj i tip naselja

U nedostatku pisanih tragova kao primarnih historijskih izvora, vjerodostojnost nekih kazivanja o porijeklu tog naziva danas je teško provjeriti. U knjizi "Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji" (Gračanica, 1988, str. 33) autori Esad Tihić i Omer Hamzić o tome su zapisali sljedeće: "Godine 1716. predala se Austrijancima posada utvrđenog grada Dobora kod Modriče (od oko 200 ljudi). Njima je dozvoljeno da se povuku u Gračanicu, odakle se više nisu ni vraćali u Dobor, koji je otada pust. Članovi posade i njihove porodice naselili su se u kasabu Gračanica, grad Soko i njegovo podgrađe, a vjerovatno i na područje susjednih Doborovaca, otkuda možda potiče i naziv tog sela. Pretpostavlja se da je iseljeno muslimansko stanovništvo sa izgubljenih turskih posjeda sjeverno od

Save naselilo sela: Vranoviće, Babiće, Džakule, Malešiće, Škahovicu, Piskavicu, Doborovce, a možda i Rašljevu.”

Ova tvrdnja o mogućem porijeklu naziva Doborovci temelji se u osnovi na predanju koje mi je ispričao i Ahmet Džafić iz Doborovaca. Ovaj kazivač tvrdi da su Doborovci dobili ime po trojici zatvorenika koji su pobjegli iz srednjevjekovnog grada Dobora kod Modriče i naselili se na ovim prostorima. Saznavši odakle su ti bjegunci došli, ljudi iz okoline prozvaše ih Doborovci, pa to ime ostade i za naselje koje će se tu razviti. Po drugoj priči, koju mi je ispričao Ševko Džafić, takode mještanim, ovo selo dobilo je naziv po jednom ili više borova negdje ispod Privale na karavanskom putu prema Savi, ispod kojih su se redovno odmarali putnici namjernici i kiridžije. Dogovarajući se o putovanju, govorili su: "Odmorit ćemo se kod borova" ili "Idemo do borova, pa ćemo se tu odmoriti...do borova, pa dalje..." I tako nastade ime Doborovci.

Ove priče, naravno, podliježu svakovrsnom preispitivanju. Pri tome valja imati u vidu da stariji mještani ovog sela za sebe i danas kažu da su iz Doboravaca i da putuju za Doborovce, što otvara pitanje autentičnosti i sadašnjeg službenog naziva ovog sela i dodatno komplikuje istraživanje o njegovom porijeklu, koje se, naravno, ovim prigodom ne završava, već možda tek otvara.

Doborovci se nalaze u sjevernom dijelu sadašnje opštine Gračanica, na dvanaestom kilometru regionalnog puta prema Srnica i Gradačcu. Prostiru se na površini od 10 kvadratnih kilometara i leže na nadmorskoj visini od 250 do 380 metara. Dije se na Gornje i Donje Doborovce, ali čine jedinstvenu geografsku i urbanu cjelinu koja je organizovana kao jedna od većih mjesnih zajednica na području opštine Gračanica. Iznad sela dominira veliko brdo Monj, 532 metra nadmorske visine. Prema podacima iz popisa 1991. godine, selo je imalo 2.000 stanovnika (isključivo bošnjačke nacionalnosti) i 502 domaćinstva. Pripada kategoriji većih sela (mjesnih zajednica) na području opštine Gračanica.

Četvororazredna osnovna škola u Doborovcima otvorena je 1938. odnosno 1939. godine. U školi je prvo službovala učiteljica Jelica Bradoš iz Bijeljine, a u drugoj školskoj godini došao je Midhat Muratbegović, brat čuvenog pisca i dramaturga Ahmeda Muratbegovića iz Gradačca. Rad osnovne škole obnavlja se 1948. godine. Osmogodišnja škola u ovom selu zvanično se otvara početkom 1964. a prva generacija svršenih osmoškolaca izlazi 1967. godine.

Selo je elektrificirano 1953. godine, asfaltni izlaz u svijet dobilo je 1977. godine (asfaltiranjem puta Gračanica-Srnice), a "telefoniju" razvelo 1982. godine...

Prema izgrađenim objektima društvenog standarda i komunalnoj infrastrukturi, Doborovci pripadaju krugu razvijenih naselja (mjesnih zajednica) na području gračaničke opštine. Osim osnovne škole, prije posljednjeg rata selo je izgradilo fudbalsko igralište, više vodovoda, Dom kulture, poštu, ambulantu, veterinarsku stanicu, otkupnu stanicu, ima nogometni klub...

Od privrednih objekata, na području Doboravaca nalazi se veliki peradarski kompleks "Koka produkta", ima nekoliko prodajnih i ugostiteljskih objekata, nekoliko brenti i drugih zanatskih radnji, više privatnih preduzeća ("Vilkom", "Kruško promet" i dr.)

Kuće su uglavnom nove, ne grade se u redove, već su građene "ugusto", na malom prostoru, pa su mahale zbijenog tipa i sve su povezane dobrim makadamskim putevima.

Porijeklo i razmještaj stanovništva po mahalama

Donje Doborovce čini sedam (mahala) zaselaka: Rijeka, Vilakići, Hamidovići, Alići, Džafići, Avdići i Piragići.

Mahala Rijeka proteže se od Alibegovića do peradarske farme "Koka produkt" u prvacu Moštanice, odnosno Srnica. Naziv je dobila po tome što se cijelom svojom dužinom proteže uz Džanansku rijeku. U ovoj mahali skoncentrisano je više porodica, doseljenih iz ostalih mahala ovog sela, koje još uvijek nose nazive nekih od tih porodica. Jedne su brojne, dok su druge

Stara džamija u Doborovcima

svedene na samo jedno domaćinstvo. Njihovo doseljivanje (preseljivanje) podsticali su ekonomski motivi - blizina puta i kvalitet zemljišta. Pored Džafića i Huskanovića, koji su najbrojniji, ovdje žive još i sljedeće familije: Avdići, Zelenkići, Alići, Musići, Piragići, Hamidovići, Alibegovići, Ahmetovići, Bešići, Suljanovići, Nuhanovići, Ibrići, Vilakići, Bašići, Hadžići, Biščići, Topčagići, Džinići, Smajići, Mehmedovići, Okanovići, Hamzići, Mejremići, Novalići, Milkunići, Gazibegovići, Kulovići, Osmanovići i Ferhatovići.

U mahali Rijeka žive sljedeće familije: Alibegovići, Kulovići, Musići, Huskanovići, Alići, Mehmedovići, Ibrići, Osmanovići, Ferhatovići, Vilakići...

U mahali Vilakići, pored Vilakića, žive još i Hamidovići, Musići i Hadžići. U mahali Hamidovići žive još i Huskanovići i Hadžići, u mahali Alići samo su Alići, dok u mahali Džafići nalazimo još i Okanoviće i Ahmetoviće, a u Avdićima još i Husejdinoviće, Ibriće, Hamziće i Zelenkiće.

Što se tiče porijekla, Huskanovići, Džafići i Avdići su autohtoni i prema kazivanju Ševke Džafića, vode porijeklo od tri brata - Huskana, Džafe i Avde. Alibegovići potiču iz Vranovića, odakle se doselio njihov predak Ibro Alibegović. Mehmedovići su porijeklom iz Džakula, odakle se doselio njihov predak Avdo sa suprugom Nazom

na ženevinu. Topčagići su porijeklom iz Prijekog Brda, odakle se doselio Jasim Topčagić. Mahmutovići vode porijeklo iz Škahovice, odakle se doselio učitelj Jusuf Mahmutović (Mahmutovića ima i u Trnovcima, Džakule), dok su Biščići porijeklom iz Klokotnice. Za Ibriće se zna da su u Doborovce došli iz Sladne, iz mahale Ibrići. Ne pamte se prvi doseljenici. Za Zelenkiće se pretpostavlja da su došli iz Gradačca. Alići, Hamidovići, Vilakići, Ahmetovići su autohtoni, kao i Musići koji smatraju da su došli iz Gradačca. Piragići su došli iz Sladne, iz mahale Pirage, ali se ne pamte prvi doseljenici u Doborovce. Bešići i Hadžići došli su u Doborovce iz Sokola, a Smajići iz Škahovice. Džinići su iz Prijekog Brda. Prvi je iz te familije u Doborovce došao Džinić Husein. Okanovići su iz Doborovaca i ranije su se zvali Hasančetovići. Hamzići i Mejremići su iz Stjepan Polja. Ramza Mejremić iz Stjepan Polja dovela je u Doborovce svoga sina Vehida. Novalići vode porijeklo iz Crne Gore iz mjesta Rožaje, odakle se doselio nastavnik ruskog jezika Novalić Alija. Familija Gazibegović je iz Gornje

Orahovice, odakle je prvi došao učitelj Faik Gazibegović. I Kulovići su došli iz Džakula. Prvi su doselili Ismet i Havuša Kulović. Ferhatovići, Osmanovići i Milkunovići su romske porodice. Za Osmanoviće se zna da su došli iz okoline Lukavca. Milkunići su iz Kiseljaka. U Doborovce se prvo doselio Milkunić Hilmija, nastavnik muzičke kulture. Ferhatovićima se ne zna porijeklo.

Gornje Doborovce čini šest mahala: Džanani, Hodžići, Jukići, Šabići, Serhatlije i novo naselje Rijeka. I njihovi nazivi najčešće su izvedeni prema prezimenima najbrojnijih familija. Samo su neke sačuvale predanje, i o svom porijeklu, i o svom imenu.

U mahali Džanani žive sljedeće familije: Džananovići, Suljići, Huskići, Rešidbegovići, Muharemovići i Dizdarevići. Prema objašnjenju vrsnog kazivača Atifa Džananovića, njegova familija vodi porijeklo iz Srbije, tačnije iz Užica, Suljići iz Lukavca kod Gradačca, Huskići su iz Prijekog Brda, odakle se prvi doselio Sejdo Huskić, Rešidbegovići su iz Gračanice, odakle se prvi doselio Alija Rešidbegović, zvani Aljo, Dizdarevići su iz Sokola, odakle se prvi doselio Adul Dizdarević, dok se za Muharemoviće pretpostavlja da su porijeklom iz Malešića.

U mahali Hodžići, pored Hodžića žive još i Džindići, Džananovići, Kovačevići, Šarići i Begovići. Hodžići vode porijeklo iz Bosanske krajine, Šarići iz Sokola, odakle se doselio Jasim Šarić, Begovići su takođe iz Sokola, Kovačevići su najvjerovatnije od Kovačevića iz Miričine, dok Džindići ne znaju pouzdano svoje porijeklo.

U mahali Jukići, pored Jukića žive još Smajlovići i Mehmedovići. Jukići su autohtoni, Smajlovići su dišli iz Čehaja

kod Srebrenika, a Mehmedovići iz Sladne, odakle se doselio njihov predak Husein Mehmedović.

U mahali Serhatlije (pers. turska riječ u značenju krajišnik, graničar), pored Serhatlića, koji su vjerovatno autohtoni, žive još i Džananovići (iz susjednih Džanana), Taletovići iz Prijekog Brda i Topčagići, iz Sokola, odakle je doselio njihov predak Ismet Topčagić. Je li se na prostoru Serhatlija nalazila neka stara granica (serhat) ili su se prvo tu doselili neki krajišnici, graničari (serhatlije) – nije poznato.

Zanimljivo je da u mahali Šabići ne živi nijedna porodica sa tim prezimenom, niti se zna otkuda takav naziv mahale. U njoj uglavnom živi stanovništvo sa prezimenima susjednih familija, odnosno mahala, odakle je i doseljeno. To su: Hodžići, Džindići, Kovačevići i Džananovići. Svojim položajem, ova mahala je gotovo utopljena u mahalu Hodžiće.

Pored domaćeg stanovništva koje je skoncentrisano u pomenutim mahalama, agresija na Bosnu i Hercegovinu u ovo selo "dovela" je oko 1000 novih stanovnika, muhadžira, prognanih i unesrećenih Bošnjaka iz istočne Bosne, pretežno iz Srebrenice, koji u ovom selu nadoše svoj novi privremeni dom. Uz pomoć humanitarne organizacije Međunarodna norveška pomoć i još nekih, krajem 1993. i početkom 1994. godine za njih je izgrađeno posebno naselje sa 48 manjih kuća na izdvojenoj lokaciji, s desne strane Džananske rijeke, na kojoj su nekada održavane poznate "Doborovačke proslave" povodom bitke na Monju u Drugom svjetskom ratu. Ovo naselje Doborovčani zovu Nova Rijeka i svojim novim komšijama pomažu koliko mogu. Jer, niko ne zna kada će ti nesrećni ljudi

napustiti ovo naselje i otići svojim kućama iz kojih su pobjegli ispred srpskog zločina i agresije.

Vodoopskrba

Sve do 1966. godine Doborovčani su se snabdijevali pitkom vodom iz seoskih bunara. Međutim, zbog širenja sela, povećanog standarda i broja stanovnika, pitke vode u ovom selu bilo je sve manje. Stoga su se i odlučili da kaptiraju izvor Husejnovac ispod brda Monj, pored Alića. Sa tog izvorišta u mahalama Hamidovići i Vilakići voda je potekla 1966. godine. Iste godine kaptirani se i izvori Gornje i Donje vodice. Prvi se nalazi na prevoju zvanom Privala, nedaleko od kuće Ferida Zelenkića (koji je i vlasnik tog zemljišta), a drugi, donji, na parceli Osmana Džafića. Sa ovih izvora voda je "razvedena" po mahalama Džafići i Alići.

S obzirom da ove kaptaže po svom kapacitetu nisu zadovoljavale sve veće i veće potrebe sela za pitkom vodom, deset godina kasnije, 1977. godine, povedena je akcija "pojačavanja"

seoskog vodovoda. Kaptirano je izvorište Golišica, u narodu poznatije kao Slanjanska voda, koje se nalazi između parcela Muste Ahmičevića i Saliha Nurikića iz Vranovića. Riječ je o jednoj većoj kaptazi u koju su "uvedeni" i neki manji okolni izvori. Sa ovom akcijom riješeno je pitanje snabdijevanja pitkom vodom centralne mahale Rijeke, u kojoj su locirani najvažniji seoski objekti (škola, dom kulture, prodavnice itd). Kako se ta mahala ubrzano razvijala, nekoliko godina kasnije pokazalo se da su kapaciteti tih izvora nedostadni. Stoga je za napajanje Rijeke 1985. godine kaptiran još jedan izvor, koji se nalazi u parceli Ibrahima Muharemovića iz mahale Muharemovići, poviše Džanana u Gornjim Doborovcima.

Iz Muharemovića je 1994/95. godine doveden poseban vodovod za potrebe novoizgrađenog Izbjegličkog naselja. Uz pomoć stabilizacijskih snaga UNPROFOR, tokom 1995. godine izvršena su istražna bušenja na lokaciji Kasumova strana u Džananima, a zatim

Proklanjanje nove džamije u Doborovcima 1969. godine. U prvom planu reis-ul-ulema Hadži Sulejman eff. Kemura i mjesni imam Ibrahim eff. Hamidović

kaptirano izvorište sa kojeg se vodom snabdijevaju Donji Doborovci i dio Izbjegličkog naselja.

Vodosnabdijevanje domaćinstava u Gornjim Doborovcima dosta dobro je riješeno. Sa pomenute Kasumove strane napaja se jedan dio Džanana, a drugi dio sa izvorišta Bare. Dio Džanana, koji zovu Selišta, dobija vodu sa izvorišta Čajička ispod Borika. Vlasnik zemljišta je Ragib Taletović. Izvorište Palučak napaja Peradarski kompleks "Koka produkta" i četiri kuće. Hodžići dobijaju vodu sa izvorišta Perulja koje se nalazi iza Jukića, prema Vranovićima. Jukići se snabdijavaju vodom sa izvorišta Prosina, a dio Rijeke sa izvorišta Skačak i Potkunice.

Pored nabrojanih takozvanih glavnih vodovoda, u selu postoji još nekoliko manjih kaptaža sa kojih se vodom snabdijeva tek po nekoliko kuća. Voda iz postojećih bunara uglavnom se koristi za pranje i napajanje stoke.

Uzgoj voća i povrća

U Doborovcima se, kao i u drugim selima gračaničke opštine, gaje razne vrste voća: kruške, jabuke, šljive, orasi, breskve, trešnje raznih vrsta. Nikada ovdje nije bilo većih proizvođača voća. Istina nekada je postojala Zemljoradnička zadruga, čiji su kooperanti bili zasadili oko 400 dunuma šljive. Zadruga više nema, a i pomenuti šljivici su uglavnom zbog oboljenja nestali i isječeni. Vrijedno je ipak spomenuti Osmana Džafića kao većeg proizvođača koji danas posjeduje voćnjak jabuka od 15 dunuma.

Od povrća, ovdje se uzgaja kupus, paprika, paradajz, krompir, mrkva, bostan, repa, krastavci, grah, uglavnom za vlastite potrebe. Kao ni voćara, ovdje nema ni većih povrtlara.

Prve škole i trgovačke radnje

Stara četverorazredna škola, koja se nalazi u Alibegovićima s gornje strane puta Gračanica - Srnice, napravljena je davne 1938. a prve učenike je primila 1939. godine. U njoj su se školovali i učenici iz Prijekog Brda, Džakula i Vranovića. Zgrada današnje osmogodišnje škole izgrađena je daleke 1946. godine kao društveni dom u koji će dvije godine kasnije ući prvi đaci. Glavni zidar-majstor na izgradni tog objekta bio je Avdo Djedović, zvani Palir iz Čekanića, dok su ostalu radnu snagu činili odrasli Doborovčani po takozvanoj radnoj obavezi. U kasnijem periodu, na objektu su vršene razne dogradnje, adaptacije i preinake, tako da danas i ne liči na onaj iz 1946.

Prve trgovačke radnje nakon završetka Drugog svjetskog rata ovdje je otvorilo Trgovačko preduzeće "Jedinstvo" i Savez zemljoradničkih zadruga iz Gračanice, koje će se kasnije naći u sastavu Trgovačkog preduzeća "Bosna". U novije vrijeme, svoje prodajne objekte u ovom selu otvaraju i druga preduzeća i privatnici.

Vodenice

Prije 1953. godine, kada je u Doborovce dovedena električna struja, Doborovci su imali osam vodenica, koje su bile podignute duž Džananske rijeke. Osim vodenice Monjic, koja je bila poredovnička, sve ostale bile su vlasničke, takozvane ujmare i sve su nestale u prohujalim vremenima. Zadržale su se samo u priči i sjećanju. Bilježimo sljedeće:

Na parceli zvanj Lušnica nalazila se vodenica Huskanović Ahmeta, sina Mehmedovog.

Alić Agan, sin Fehratov, posjedovao je vodenicu na parceli zvanj Palučak.

Na ulazu u nogometno igralište i današnje Izbjegličko naselje nalazila se vodenica Vilakić hadži-Osmana.

Vodenicu su imali i Huskanović hadži-Osman i Galib. Nalazila se na parceli zvanj Rijeka, na mjestu na kojem se danas nalazi kuća Tajiba Huskanovića.

Vodenica Huskanović hadži-Hašima nalazila se na parceli zvanj Luka, naspram osnovne škole.

Na parceli Luka bila je i vodenica Ibrahima Alibegovića.

Vodenica Monjic, kao poredovnička (zajednička, u kojoj se mljelo žito po utvrđenom redu, bez davanja ujma) nalazila se između parcela Hodžić Mustafa i drugog Hodžić Mustafe, Jusufvog.

Jedina vodenica koja postoji i danas je vodenica Ahmetović hadži-Hasana. Ranije je pripadala braći Adem i Omeru Ahmetoviću. I ona je bila oborena, ali je ratne 1994. godine ponovo podignuta kao nasušna potreba sela. Nalazi se između parcela Jošak i Krčevine.

Do svake od ovih vodenica bio je "sproveden" jaz kojim je voda dolazila u badanj i pod pritiskom, kroz suženi dio badnja, okretala prelo, a prelo je okretalo vodeničko kolo. U narodu su ove vodenice popularno nazivane "vodare".

I na području Gornjih Doboravaca bilo je više vodenica potočara. Poznata je još jedna poredovnička vodenica koju su zvali Bukača – između parcela Potkunica i Votnjak.

Vodenice ujmare držali su Džananovići Hasib i Musto (Hasanov) na Planama, Ibrahim Hodžić na parceli Palučak.

Danas je aktivna samo džananska poredovnička vodenica, koja se nalazi na parceli Atifa Džananovića, s lijeve strane puta prema Gračanici, pored čije kuće, kroz samu avliju, prolazi jaz za tu vodenicu.

Nazivi njiva i njihovo porijeklo

Pomenut ćemo samo neke toponime, koji se odnose na veće komplekse:

Monj je veliko brdo koje dominira nad ravnicom prema Gradačcu, Brčkom i Šamcu. U pomenutoj knjizi "Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji" (Gračanica, 1988. str. 19.), autori Esad Tihić i Omer Hamzić pretpostavljaju da je ime brda latinskog porijekla (od riječi mons-montis - brdo) i bilježe predanje po kojem se "ispod Monja, kod izvora Zmajevac, nalazi zatrpan neki svod ili most iz rimskog doba na putu koji je preko Džakula i Medede izlazio na skelu u današnjem selu Domaljevac na Savi. Po svoj prilici, riječ je o putu koji je iz doline Spreče vodio prema Savi";

Podmonji su nazivi više njiva koje se nalaze ispod Monja;

Grahovišta: prema pričama mještana, na tim njivama najbolje je nekada uspijevaao grah pa su i dobile to ime;

Cerici: prostiru se od džamije prema regionalnom putu Gračanica - Srinice. Naziv potiče od cerova koji su nekada dominirali tim terenima;

Mahmutovci: njive su vjerovatno pripadale nekakvom Mahmutu, po kojem su i ponijele to ime;

Trnjaci: prema priči kazivača, na tim prostorima nekada je bilo rasprostranjeno nisko trnovito grmlje po kojem su i dobili to ime;

Gajevi: dobili su ime po niskim gustim šumama koje su se rasprostirale tim terenima;

Vranjaci: tu su se nekada gnijezdila velika jata vrana, pa tako "ostadoše" Vranjaci;

Njivice: nekada su, po priči kazivača, ti tereni bili izdijeljeni na vrlo male posjede koje ljudi nazvaše "njivice";

Jezera: po ovim njivama uočljiva su veća udubljenja, u kojima se poslije obilnijih kiša formiraju veće bare u obliku jezera, pa tako im, valjda, ostade taj naziv.

I u Gornjim Doborovcima susrećemo uglavnom uobičajene toponime: Selišta, Potkunice, Vinjišta, Vinac, Rajišta, Jarčišta, Grašišta, Kose, Krčevine, Prisoji, Brezik i Lučino Brdo. Prema predanju, na Lučinom brdu nekada su rasle guste borove šume, iz kojih se eksploatisao luč za osvjetljavanje kuća, pa je tako i dobilo ime.

Džamije i mektebi

Stara džamija sa niskom drvenom munarom nalazila se na mjestu na kojem se danas nalazi seoski mekteb. Zemljište za izgradnju te džamije darovala je Hanifa hanuma Musić. Zbog pada munare, džamija je "pripravljana" 1932. ili 1933. godine. "Pripravku" je izvršio Ibrahim Pjanić iz Sokola. Iste godine, uz džamiju je sagrađen i mekteb. Prije toga, mekteb se nalazio ispod kuće Ahmeta Alića. U njemu je službu obavljao Mustafa eff. Alić, zvani Buljubaša.

Stara džamija oborena je 1966. godine. U isto vrijeme počinju pripreme za izgradnju nove.

Današnja džamija, sa visokom zidanim munarom, sagrađena je 1968. godine na Nalića njivi, s desne strane puta prema Džakulama i spomenika palim borcima iz Drugog svjetskog rata. Džamiju je sa svojim radnicima izgradio Huskanović hadži-Sadik.

Od 1968. godine, u ovoj džamiji službovali su: Mehmed eff. Hamidović, Ibrahim eff. Hamidović, Omer eff. Ahmetović, Jusuf eff. Mehuljić i Muhamed eff. Ahmetović.

Novu džamiju u Gornjim Doborovcima, koja je proklanjala 1988. godine, napravili su mještani Galib i Edhem Džananović, a munaru Bajro Zlatić iz Brke. Prije ove džamije, džematlije Gornjih Doborovaca imali su malu džamiju sa drvenom munarom, koju su 1938. godine, podigli Sokoljani: Smail Bešić, Ibrahim Pjanić i Alija Čajić. Najpoznatiji imami u ovoj džamiji bili su: Hodžić Osman, Džananović Ibrahim, Džananović (Muje) Ibrahim, Džananović (Mustafe) Ibrahim, dok je u novoj džamiji od početka imam Džananović Ševal.

U Gornjim Doborovcima nekada su radila i dva mekteba – jedan u Džananima (na mjestu gdje se danas nalazi kuća Muje Džananovića), drugi u Šabićima, na lokalitetu Brijeg. Oba mekteba srušena su sedamdesetih godina.

Groblja

Interesantno je da Doborovci nemaju veći broj groblja, s obzirom na poveću udaljenost nekih mahala od glavnog groblja. Pored jednog zajedničkog (glavnog), postoji još samo jedno, porodično groblje, u Alibegovićima. Zajedničko groblje nalazi se iznad današnje džamije, s lijeve strane puta Doborovci - Džakule, na površini od 6,5 dunuma zemljišta, koje

je još 1903. godine pripadalo vakufu doborovačke džamije. Ime vakifa (darođavca) tog zemljišta nije poznato.

Stariji nišani u ovom groblju rađeni su od običnog kamena, različitog su oblika i bez natpisa. Radili su ih uglavnom domaći ljudi, a neki su naručivani i od vrsnih majstora iz Babunovića.

Za razliku od Donjih, u Gornjim Doborovcima postoji više grobalja. Hodžići i Džanani imaju zajedničko groblje Bučje, veličine 6 dunuma, koje se nalazi ispod šume Hodžićka. Serhatlije imaju vlastito groblje Gaj, veličine 2,5 dunuma. Jukići imaju dva groblja. Starije groblje Mekote (1,5 dunum) nije više aktivno. Vakif mlađeg groblja Jalah u Jukićima (veličine 4 dunuma) je mještatin Osman Jukić. Mahala Rijeka, osim groblja u Donjim Doborovcima, koristi i nekoliko drugih manjih grobalja.

Dućani i hanovi

Budući da su Doborovci locirani na važnom putu, koji je još od najstarijih vremena vodio iz doline Spreče na Brčko i Savu, u ovom selu, kao posljednjem većem odmoristu prema Gračanići bilo je više hanova i dućana o kojima se danas vrlo malo zna. U sjećanju starijih Doborovčana ostali su samo oni iz novijeg doba.

Prema kazivanju pomenutog Ševke Džafića, negdje oko 1920. godine, na mjestu gdje se danas nalazi farma pilića Avde Huskanovića nalazio se dućan Mehmeda Hodžića iz Gornjih Doborovaca, a u Musićima, gdje se i danas nalazi zgrada mekteba, dućan je držao Halil Hodžić, zvani Kanumić iz Gornjih Doborovaca, takođe oko 1920. Dućan Muhameda Huskanovića postojao je 1937. godine u blizini današnje kuće Bege Huskanovića. U zgradi Os-

mana Vilakića, koja se nalazila na današnjem skretanju u Izbjegličko naseље, od dvadesetih godina do iza Drugog svjetskog rata radio je dućan s kafanom. Pripadao je nekom Himzagi, čijeg se prezimena kazivači ne sjećaju.

Do danas je ostalo sjećanje samo na dva hana u Doborovcima. Pouzdano se zna da je jedan odmah poslije Prvog svjetskog rata držao Meho Hanić, zapravo Meho Hodžić - jer Hodžiće i danas zovu Hanumići. Drugi han, u kojem je bio i dućan, držao je Salih-beg Čekić iz Gračaniće - sve do 1942. godine. Han se nalazio u kući Omera Bašića, sagrađenoj 1929. godine, koja postoji i danas, preko puta današnje pošte. Od 1945. do 1955. godine u njoj je bila smještena mjesna policijska stanica. Zgrada danas pripada Dževadu Bašiću Pinkiju.

Tridesetih godina u Gornjim Doborovcima bio je samo jedan dućan. Držao ga je seoski imam Osman Hodžić na mjestu gdje se danas nalazi kuća Hodžić Mehmeda. Dućan je radio sve do kraja Drugog svjetskog rata.

Zanatstvo

I u ovom selu najrazvijeniji je bio kovački zanat. Na više lokacija bilo je više kovačkih radnji, od kojih većina danas ne postoji. Samo u sjećanju starijih Doborovčana ostale su kovačnice Mehe Alibegovića, u mahali Alibegovići, Ševke Zelenkića u mahali Avdići, Muharema Alića, zvanog Kurman, u mahali Alići, Hodžić Ahmeta u Gornjim Doborovcima, na mjestu na kojem je danas kuća Hodžić Avdiće. Postojala je i kovačnica mjesne Zemljoradničke zadruge koja se nalazila u dvorištu Zadrnog doma. U njoj je radio neki Jusuf iz Kerepa sa sinovima Kadirom i Samidom.

Danas postoji i radi još samo kovačnica Ibrahima Alića u mahali Avdići, koju je poslije njegove smrti preuzeo sin mu Jusuf.

Osim kovača, Doborvci su imali i nekoliko veoma dobrih majstora za gradnju kuća, magaza, hambara i štala. Spomenut ćemo samo braću Uzeira i Ahmeta Džafića, zvane Husanovići, Ibrić Mustafu zvanog Mrkeša, Zelenkić Mursela, Vejsila Bešića, Sinana Ibrića i Sadika i Tajiba Huskanovića. Nekoliko vrsnih majstora "drvenarije" upamćeno je i u Gornjim Doborovcima, kao što su: Kovačević Ibrahim, zvani Brajče, Kovačević (Osmana) Ibrahim, Kovačević Alija i Džananović Džemal, a vrijedno je spomenuti i dvojicu majstora starih zanata "pletača sepeta" – Jukić Huseina i Mehmedović Zejnila, koji su još živi.

Za razliku od današnjih savremenih kuća, i u ovom selu nekada su se gradile drvene kuće na podrum sa takozvanom kućom u sredini i sobama s lijeve i desne strane. "Kuća" je, ustvari, bila veliki središnji hol nabijen zemljom bez stropa u kojem se nalazilo ognjište. Najčešće su to bile šeperuše pokrivene daskom. Kasnije su građene od čerpića i pokrivane crijepom.

Spomenik palim borcima u bici na Monju 10. 8. 1944. godine

Spomenik je podignut u blizini džamije, s lijeve strane puta prema Džakulama, na Nalića njivi. Otkriven je 8.8.1954. godine na desetogodišnjicu bitke na Monju u kojoj je, u silovitom sudaru sa Nijemcima, hrabro poginulo 17 pripadnika 18. hrvatske partizanske

brigade. Među poginulim bilo je devetoro Bošnjaka Muslimana, mahom sa područja Šamca i Gradačca.

Radove na ovom spomen-objektu izvodili su domaći majstori: Hasan Hamidović, Uzeir, Mustafa i Ahmet Džafić.

U znak sjećanja na tu veliku bitku, svake godine, u prvoj polovini mjeseca augusta, sve do najnovijeg doba, organizovala se poznata "Doborovačka proslava" i narodno veselje.

Povodom 40. godišnjice bitke na Monju, sredinom 1984. godine izvršena je temeljna rekonstrukcija ovog spomen-obilježja, te uređen spomen-kompleks na vrhu Monja, na samom poprištu bitke, gdje je u kamenim stijenama postavljeno 17 bijelih mermernih ploča sa imenima poginulih boraca.

Obrada zemlje

I u Doborovcima se do 1938. godine oralo drvenim plugom. Od tada imućniji ljudi počinju nabavljati modernije plugove prevrtače. Zemlja se obrađivala zapregama. Danas su u upotrebi traktori, osim brdovitih i nepristupačnih parcela koje se još uvijek obrađuju zapregom.

Od žitarica, uglavnom se siju pšenica i kukuruz, a manje ječam, zob i raž. Sije se ozima pšenica, rjeđe jara, a kukuruz se sije polovinom aprila.

Običaji i narodna nošnja

Ženidbeni, pogrebni, običaji za gradnju kuća i drugi običaji uglavnom su isti kao i u drugim selima gračaničke opštine. Isto se odnosi i na tradicionalnu narodnu nošnju.